

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кредитно-економічний факультет

(повна назва факультету)

Банківської справи

(повна назва кафедри)

Допустити до захисту

Завідувач кафедри _____

(підпис)

д.е.н., проф. Кузнєцова Л.В.

(прізвище та ініціали)

“ ____ ” _____ 20__ року

Дипломна робота

магістр

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

з теми

**БАНКІВСЬКА КОНКУРЕНЦІЯ ТА ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ:
ОЦІНКА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ ТА РЕГУЛЮВАННЯ**

**Виконав: студентка VI курсу, групи 63
спеціальності**

_____ **Банківська справа**
(шифр і назва спеціальності)

Бережна Тетяна Григорівна

(прізвище та ініціали)

Керівник к.е.н., доцент Жердецька Л.В.

(прізвище та ініціали)

Рецензент _____

(прізвище та ініціали)

ОДЕСА - 2018 року

АНОТАЦІЯ

Предметом дослідження є виступають теоретико-методологічні засади оцінки взаємозв'язків між концентрацією, конкуренцією та фінансовою стабільністю в банківській сфері.

Об'єктом дослідження виступає є явища конкуренції, концентрації та стан фінансової стабільності на банківському ринку.

Мета дипломної роботи полягає в розробленні науково-практичних рекомендацій у сфері регулювання конкурентного середовища на банківському ринку України на засадах забезпечення фінансової стабільності

Завданнями роботи є визначити наукові основи визначення понять «стабільність» та «стійкість» у банківській справі; охарактеризувати особливості концентрації та конкуренція на банківському ринку; проаналізувати тенденції концентрації на банківському ринку України; надати оцінку конкуренції на банківському ринку; охарактеризувати методичні підходи до оцінки фінансової стабільності банків; провести моделювання взаємозв'язків між конкуренцією, концентрацією та фінансовою стабільністю; обґрунтувати напрями вдосконалення політики регулювання конкуренції на банківському ринку України.

За результатами дослідження сформульовані висновки щодо взаємозв'язків між конкуренцією, концентрацією та фінансовою стабільністю в банківській сфері.

Одержані результати моделювання взаємозв'язків між конкуренцією, концентрацією та фінансовою стабільністю дозволили обґрунтувати основні напрями регулювання конкуренції у банківській системі на засадах забезпечення фінансової стабільності.

Рік виконання дипломної роботи – 2017.

Рік захисту роботи – 2018.

Ключові слова: банк, концентрація, конкуренція, фінансова стабільність, індекс концентрації, індекс Херфіндаля-Хіршмана, H-статистика, Індекс Лернера, індикатор Буна, регулювання банківської діяльності.

Дипломна робота містить 88 сторінок, 13 таблиць, 18 рисунків, список літератури із 55-ти найменувань, 1-го додатку на 2-ох сторінках.

SUMMARY

The subject of the study is theoretical and methodological principles for assessing the interconnections between concentration, competition and financial stability in banking.

The object of research is the phenomena of competition, concentration and the state of financial stability in the banking market.

The purpose of the thesis is to develop scientific and practical recommendations in the sphere of regulation of the competitive environment in the banking market of Ukraine on the principles of ensuring financial stability.

The tasks of the work are: to determine the scientific basis for defining the concepts of "stability" and "sustainability" in banking; to characterize the features of concentration and competition in the banking market; analyze trends of concentration in the Ukrainian banking market; provide an assessment of competition in the banking market; characterize methodological approaches to assess the financial stability of banks; to model the interconnections between competition, concentration and financial stability; to substantiate directions of perfection of the policy of regulation of competition in the banking market of Ukraine.

As results of the study, conclusions on the relationship between competition, concentration and financial stability in the banking sector have been formulated.

The obtained results of modeling the interconnections between competition, concentration and financial stability allowed to substantiate the main directions of regulation of competition in the banking system on the principles of ensuring financial stability.

Year of completion of the thesis - 2017.

Year of protection of work - 2018.

Key words: bank, concentration, competition, financial stability, concentration index, Herfindahl-Hirschman index, H-statistics, Lerner index, Boone indicator, regulation of banking activity.

The thesis contains 88 pages, 13 tables, 18 figures, a list of literature of 55 titles, 1 application on 2 pages

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОНЦЕНТРАЦІЇ, КОНКУРЕНЦІЇ ТА ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ НА БАНКІВСЬКОМУ РИНКУ	11
1.1. Наукові основи визначення понять «стабільність» та «стійкість» у банківській справі	11
1.2. Концентрація та конкуренція на банківському ринку: визначення понять, регулювання та зв'язок із фінансовою стабільністю.....	20
Висновки до Розділу 1	28
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА КОНЦЕНТРАЦІЇ, КОНКУРЕНЦІЇ ТА ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ НА БАНКІВСЬКОМУ РИНКУ УКРАЇНИ	31
2.1. Аналіз тенденцій концентрації на банківському ринку України.....	31
2.2. Моделювання та оцінка конкуренції на банківському ринку	40
2.3. Методичні підходи до оцінки фінансової стабільності банків	53
Висновки до розділу 2	62
РОЗДІЛ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНЦІЇ ТА ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	64
3.1. Моделювання взаємозв'язків між конкуренцією, концентрацією та фінансовою стабільністю	64
3.2. Обґрунтування напрямів удосконалення політики регулювання конкуренції на банківському ринку України	72
Висновки до розділу 3	86
ВИСНОВКИ.....	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	94
ДОДАТКИ.....	100

ВСТУП

Актуальність теми роботи. Для успішного розвитку економіки банки повинні стати ефективним інститутом, що здійснює трансформацію заощаджень в інвестиції, перерозподіл фінансових ресурсів на ринкових принципах. Істотною ознакою ефективною і повноцінною банківської галузі економіки є конкуренція банків. Аналіз конкурентного середовища у банківській сфері включає в себе декілька складових: загальна оцінка концентрації, аналіз складових конкуренції, оцінка ринкової позиції та конкурентоспроможності банку. Концентрація є однією з найважливіших чинників аналізу конкуренції. Оцінка конкуренції, аналіз конкурентної структури української банківської галузі, поведінки банків як самостійних економічних суб'єктів на ринках та рівня їх концентрації необхідні для визначення напрямів розвитку конкуренції в банківській галузі української економіки, формування відповідної конкурентної структури, підвищення ефективності діяльності банків, їх капіталізації. Українські банки повинні стати ефективним інститутом, що здійснює трансформацію заощаджень в інвестиції, перерозподіл фінансових ресурсів, поступово перетворюватися в джерела зростання української економіки. Іншими словами, необхідно провести оцінку розвитку конкуренції, аналіз конкурентної структури банківської галузі української економіки, конкурентної поведінки банків на ринках. Рішення цієї актуальної задачі дозволить визначити глибинні причини, що перешкоджають розвитку конкуренції, конкурентній поведінці економічних суб'єктів банківського ринку і напряму розвитку конкуренції, сприяючи формуванню ефективною конкурентною банківської галузі і ціновий політики банків. Сучасні процеси банківської конкуренції зумовлені змінами, що відбуваються на національних і світових фінансових ринках, та мають низку особливостей, що відрізняють її від конкуренції в інших галузях економіки. Основними факторами загострення конкуренції є глобалізація світового фінансового ринку, лібералізація державного регулювання,

розвиток нових фінансових та електронних технологій. Все це зумовлює обрання банками стратегій, зорієнтованих на зайняття провідних позицій у конкурентному середовищі, а також на збереження та підвищення своєї конкурентоспроможності.

Дослідженням банківської конкуренції займалися такі вітчизняні вчені як: Галкін Д. Є., Бабаян М.Н., Мірошніченко, О. В., Березняк О., Лозняк М.А., Нікітін, Федорченко, Коробов Ю.І., Пржанова А.Е., Васюренко О.В., Погореленко Н. та інші.

Метою роботи є розроблення науково-практичних рекомендацій у сфері регулювання конкурентного середовища на банківському ринку України на засадах забезпечення фінансової стабільності.

Виконання мети роботи потребує вирішення наступних **завдань**:

- визначити наукові основи визначення понять «стабільність» та «стійкість» у банківській справі;
- охарактеризувати особливості концентрації та конкуренція на банківському ринку;
- проаналізувати тенденції концентрації на банківському ринку України;
- надати оцінку конкуренції на банківському ринку;
- охарактеризувати методичні підходи до оцінки фінансової стабільності банків;
- провести моделювання взаємозв'язків між конкуренцією, концентрацією та фінансовою стабільністю;
- обґрунтувати напрями вдосконалення політики регулювання конкуренції на банківському ринку України.

Об'єктом дослідження є явища конкуренції, концентрації та стан фінансової стабільності на банківському ринку.

Предметом дослідження виступають теоретико-методологічні засади оцінки взаємозв'язків між концентрацією, конкуренцією та фінансовою стабільністю.

Методологія дослідження.Методологічну основу дослідження склали загальнологічні, теоретичні та емпіричні методи пізнання: аналіз і синтез, абстрагування, узагальнення, індукція (загальний висновок про посилення міжбанківської конкуренції, обґрунтування теоретичних основ конкуренцій, концентрації, фінансової стабільності); алгоритмізація (розробка методичних рекомендацій щодо регулювання конкуренції для дотримання фінансової стабільності); статистичні методи (оцінка рівня міжбанківської конкуренції, оцінка взаємозв'язків між конкуренцією та стабільністю банківського сектора економіки України).

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України і Національного банку України, що регулюють банківську діяльність, монографії, наукові статті та інші праці вітчизняних і зарубіжних авторів, присвячені вирішенню проблем забезпечення фінансової стабільності та конкуренції, дані Держкомстату України, дані Світового банку та Міжнародного Валютного фонду. Для безпосереднього аналізу результатів функціонування банків використано дані офіційних періодичних видань Національного банку України та офіційного сайту Національного банку України, оперативні дані банків.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в наступному:

Набуло подальшого розвитку моделювання взаємозв'язків між конкуренцією, концентрацією та фінансовою стабільністю на засадах перевірки 2-ох гіпотез: гіпотеза 1 полягає в тому, що більш концентровані банківські системи є менш фінансово стабільними внаслідок залежності від системно значущих банків; гіпотеза 2: вільна конкуренція негативно впливає на фінансову стійкість, оскільки в цьому випадку банки прийматимуть надмірний ризик; проте й нестача конкуренції може спричинити моральний ризик – з точки зору фінансової стійкості є певний оптимальний рівень конкурентної боротьби: зв'язок між конкуренцією та фінансовою стійкістю описуватиметься параболою.

Практичну цінність одержаних результатів, полягає в тому, що результати моделювання взаємозв'язків між конкуренцією, концентрацією та фінансовою стабільністю дозволили обґрунтувати основні напрями регулювання конкуренції у банківській системі на засадах забезпечення фінансової стабільності.

Особистий внесок здобувача. Магістерська дипломна робота є самостійно виконаним дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Публікації. Жердецька Л.В., Бережна Т.Г. Розвиток банківської конкуренції та її вплив на системну стабільність в Україні [Електронний ресурс] / Л.В. Жердецька, Т.Г. Бережна // Економіка та суспільство. Електронне наукове фахове видання. Мукачівський державний університет. – 2016. – №3 – Режим доступу до журналу: <http://economyandsociety.in.ua>

Структура та обсяг магістерської дипломної роботи. Дипломна робота містить 88 сторінок, 13 таблиць, 18 рисунків, список літератури із 55-ти найменувань, 1-го додатку на 2-ох сторінках.

ВИСНОВКИ

Наголошуючи на важливості впливу факторів на фінансову стійкість банку та необхідності виконання банками своїх функцій, ми будемо розуміти під фінансовою стійкістю банку спроможність банку як системи трансформування ресурсів з максимальною прибутковістю за умови прийняттого рівня ризику виконувати свої функції у ринковому середовищі попри вплив ендогенних та екзогенних факторів.

Забезпечення фінансової стійкості банку досягається за допомогою управління її складовими. До них прийнято відносити стійкість капітальної бази, стійкість ресурсної бази, організаційно-структурну стійкість та комерційну стійкість банку.

Стойкість капітальної бази безпосередньо пов'язана із капіталом банку – сукупністю внесених засновниками та акціонерами власних коштів. Обсяг зазначених коштів зростає у результаті ефективної банківської діяльності в процесі капіталізації прибутку, а також за рахунок додаткових внесків з боку учасників банку. Треба зазначити, що провідна роль капіталу у забезпеченні фінансової стійкості банку зумовлена його функціями (захисна, оперативна, регулююча).

Стойкість ресурсної бази є важливою складовою фінансової стійкості банківської установи. Можливості формування ресурсної бази банку під впливом зрушень на макроекономічному та мікроекономічному рівнях, ситуації на грошово-кредитному ринку, структурних коливань у доходах юридичних осіб та фізичних осіб і, як наслідок, змін у регулюванні банківської діяльності, не залишаються стабільними. Функції управління активами та пасивами на практиці безпосередньо пов'язані між собою. Структура джерел фінансування при цьому має бути адекватною структурі банківських активів, тобто певні види зобов'язань (пасиви) за розмірами та строками залучення повинні відповідати також за строками та обсягами елементам активів. Таким чином, збільшення затрат на покриття боргів та

збитків за рахунок власного капіталу може бути наслідком зневажання цього важливого правила.

Організаційно-структурна стійкість банку – це адекватність структури банку обраній стратегії розвитку та ринковій кон'юнктурі. Тобто банківська установа являє собою специфічну складну систему (елементи якої тісно пов'язані структурними взаємозв'язками), що функціонує у зовнішньому середовищі.

В основі комерційної стійкості банку лежить розвиненість його зв'язків з іншими суб'єктами ринкової інфраструктури (рівень взаємовідносин з державою, з іншими комерційними банками, з клієнтами, з дебіторами та кредиторами). Вона залежить від розмірів власного капіталу банку, інтенсивності зв'язків із ринком, потужності і стабільності кредитно-інвестиційного портфеля, широти міжбанківських зв'язків і довіри банків-партнерів.

Серед учених-економістів немає єдиної точки зору з приводу взаємозв'язку між концентрацією, конкуренцією та фінансовою стабільністю як із теоретичної, так і з практичної точок зору. Учені Аллен та Гейл (Allen and Gale, 2000) доводять, що досконала конкуренція негативно впливає на фінансову стабільність та ефект зараження. Саез та Ши (Saez and Shi, 2004) отримали схожі результати: «у випадку незначної кількості банків у галузі, вони матимуть більше стимулів для підтримки банку, який став першоджерелом проблем із ліквідністю». Натомість Бойд та Де Ніколо (Boyd and De Nicolo, 2002) стверджують, що посилення конкуренції між банками призводить до підвищення фінансової стабільності. У більш пізніх дослідженнях Учені Аллен та Гейл (Allen and Gale, 2003) стверджують, що проблема достатньо складана, а розробка регуляторних інструментів потребує додаткового аналізу.

Аналіз динаміки показників концентрації дозволив виділити етапи, що зумовлені настанням фінансової кризи та відрізняються специфікою динаміки й співвідношенням показників концентрації на різних сегментах

банківського ринку. Докризовий етап (2003-2008 рр.) характеризується відносно незначною концентрацією на основних сегментах ринку, а кризовий (початок припадає на 2009 р.) пов'язаний із значними збитками та підсиленням концентрації у галузі.

Банківська галузь в Україні, не дивлячись на скорочення кількості банків та підвищення концентрації, залишається однією із найменш концентрованих у світі. Порівнюючи концентрацію банківського сектора України з іншими країнами, необхідно відмітити відносно незначний рівень концентрації та специфічні чинники, що визначають її динаміку: політика Національного банку України, яка спрямована на очищення банківського сектора, підвищення його прозорості та фінансової стабільності.

У дослідженні проведено оцінку конкуренції у банківській галузі за різними показниками: H-статистика, індекс Лернера та індикатор Буна.

H-статистика вимірює залежність дохідності від цін на чинники виробництва. За цим показником банківська система України відноситься до монополістичної конкуренції, однак рівень показника зростає, що свідчить про покращання конкурентної ситуації у галузі.

Водночас, за результатами оцінки індексу Лернера та індикатора Буна, які вимірюють залежність прибутку від граничних витрат, отримали протилежні висновки: конкурентна ситуація в банківській системі України погіршується, оскільки при зростанні витрат банки збільшують свій прибуток. Тобто за цими показниками можна зробити висновки, що зростання концентрації призводить до погіршення конкурентної ситуації у галузі.

Найбільший рівень фінансової стійкості мають банківські системи Люксембургу, Китаю та США; дещо меншим є рівень фінансового буфера банківських систем Індії та Польщі. Проте найменший рівень серед досліджуваних країн характеризує банківські сектори Росії та України – в останні роки рівень Z-score складає близько 4,5, що є вдвічі менше середньосвітового рівня. Варто відмітити негативний вплив зовнішніх

політичних шоків на стан банківської системи України – показник почав знижуватись з 2013 року.

Порівнюючи результати аналізу концентрації, конкуренції та фінансової стабільності, можна дійти висновку щодо відсутності залежності між концентрацією/конкуренцією та стійкістю у просторовому аспекті. Часовий аспект у випадку України потребує уточнення та моделювання взаємозв'язків між концентрацією (конкуренцією) та фінансовою стійкістю.

У дослідженні здійснено перевірку 2-ох гіпотез: гіпотеза 1 про те, що більш концентровані банківські системи є менш фінансово стабільними внаслідок залежності від системно значущих банків; гіпотеза 2: вільна конкуренція негативно впливає на фінансову стійкість, оскільки в цьому випадку банки прийматимуть надмірний ризик; проте й нестача конкуренції може спричинити моральний ризик (є певний оптимальний рівень конкурентної боротьби: зв'язок між конкуренцією та фінансовою стійкістю описуватиметься параболою).

Обидві гіпотези спростовуються у просторовому аспекті: навіть слабкого статистично значимого зв'язку між досліджуваними показниками конкуренції, концентрації та фінансової стабільності за окремими країнами в 2007 р., 2011 р. та 2015 р. не виявлено. Водночас для України негативний вплив концентрації на фінансову стабільність виявився статистично значимим та пояснюється степеневою функцією. Вплив конкуренції на фінансову стабільність є більш слабким, проте статистично: чим більша конкуренція, тим більшим є рівень фінансової стабільності, однак до певної межі при перетині якої конкуренція негативно впливає на фінансову стійкість.

У межах даного дослідження це можна пояснити різними нормами регулювання фінансової стабільності та іншими чинниками, що на неї впливають (розвиток економіки, фінансової системи та ін.)

У дослідженні здійснено перевірку 2-ох гіпотез: гіпотеза 1 про те, що більш концентровані банківські системи є менш фінансово стабільними

внаслідок залежності від системно значущих банків; гіпотеза 2: вільна конкуренція негативно впливає на фінансову стійкість, оскільки в цьому випадку банки прийматимуть надмірний ризик; проте й нестача конкуренції може спричинити моральний ризик (є певний оптимальний рівень конкурентної боротьби: зв'язок між конкуренцією та фінансовою стійкістю описуватиметься параболою).

Обидві гіпотези спростовуються у просторовому аспекті: навіть слабкого статистично значимого зв'язку між досліджуваними показниками конкуренції, концентрації та фінансової стабільності за окремими країнами в 2007 р., 2011 р. та 2015 р. не виявлено. Водночас для України негативний вплив концентрації на фінансову стабільність виявився статистично значимим та пояснюється степеневою функцією. Вплив конкуренції на фінансову стабільність є більш слабким, проте статистично: чим більша конкуренція, тим більшим є рівень фінансової стабільності, однак до певної межі при перетині якої конкуренція негативно впливає на фінансову стійкість.

У межах даного дослідження це можна пояснити різними нормами регулювання фінансової стабільності та іншими чинниками, що на неї впливають (розвиток економіки, фінансової системи та ін.)

Визначено основні напрями регулювання конкуренції й концентрації на банківському ринку: *регулювання системно важливих банків, регулювання капіталу та ризиків, політика щодо злиттів-поглинань.*

Світовий досвід доводить, що державний підхід полягає не лише у спрямуванні бюджетних коштів на порятунок неефективних гігантів, а й у встановленні нових правил, здатних усунути причини деструктивної системності, попередити нові кризи. Указані процеси зумовлюють необхідність покращання механізмів *регулювання системно важливих банків в Україні за такими напрямами: забезпечення проведення превентивних інституціональних заходів, підвищення рівня фінансової стійкості СВБ та обмежувальні заходи щодо скорочення впливу СВБ на банківську систему.*

Лицензування та нагляд. Підвищення рівня фінансової стійкості: підвищення вимог до ліквідності та регулятивного капіталу; додаткові обмеження щодо концентрації ризиків, передусім кредитного; обмеження фінансового важеля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нікітін, А. В. Маркетинг у банку: навч. посіб. / А. В. Нікітін, Г. П. Бортнікова, А. В. Федорченко ; за ред. А. В. Нікітіна. – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2009. – С. 97.
2. Мирецкий, А. П. Анализ привлекательности рынка банковских услуг/ А. П. Мирецкий // Банковские услуги. – 1999. – № 2–3. – С.32–38
3. Галкин Д. Э. Направления повышения конкурентоспособности кредитных предпринимательских структур : автореф. дис канд.экон.наук: спец. «Экономика и управление народным хозяйством (предпринимательство)» и «Финансы, денежное обращение и кредит» / Дмитрий Эмилевич Галкин. – Тамбов, 2009. – 23 с.
4. Коробов Ю. И. Теория банковской конкуренции / Ю. И. Коробов. – Саратов, 1996. – 147 с.
5. Пржанова А. Е. Взаимодействие собственности и конкуренции в современной России : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.01 «Экономическая теория» / А. Е. Пржанова. – Волгоград, 2004. – 23 с.
6. Васюренко О. Організація управління стійким розвитком банківської установи/ О. Васюренко, Н. Погореленко// Вісник Національного банку України. — 2006. — №6. — С. 22—24.
7. Про банки та банківську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
8. Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. Про цінні папери та фондовий ринок [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1088.1126.5&nobreak=1>
9. Закон України від 12.07.2001 № 2664-III. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]: – Режим доступу:
<http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1087.807.6&nobreak=1>.

10. Бабаян М. Н. Отличия конкуренции на рынке банковских услуг от конкуренции на иных финансовых рынках// Проблемы предпринимательства в экономике России. Межвузовский сборник научных трудов/ Под. ред. А.В. Бандурина. – М.: ООО«Технологии стратегического менеджмента». – 2005. №8. – С. 19-30.

11. Бабаян М. Н. Особенности банковской конкуренции// Экономика России: основные направления совершенствования. Межвузовский сборник научных трудов/ Под. ред. А.В. Бандурина. – М.: ООО«Технологии стратегического менеджмента». - №7. – С. 15 – 21.

12. Кудашева Ю.С. Совершенствование методики оценки конкурентоспособности коммерческого банка: дис. на соискание уч. степени канд. экон. наук: 08.00.10 «Финансы, денежное обращение и кредит» / Юлия Сергеевна Кудашева. – Ставрополь, 2007. – 186 с.

13. Мостовенко Н. //Особливості конкуренції на ринку банківських послуг/ Н. Мостовенко// Економічні науки. Серія«Облік і фінанси»: зб. наук. праць/ Луцький державний технічний університет. – Луцьк, 200. – С. 19 – 26.

14. Попков В. К вопросу о конкуренции в банковской сфере/ В. Попков// Банковское дело. 2000. №2. - С. 14 - 18.

15. Пржанова П. Е. Банковская конкуренция: возникновение, специфические черты и особенности их проявления в России/ А. Е. Пржанова: сборник тезисов докладов по материалам Четвертой научно-практической конференции(2001 г.) / Волжский гуманитарный институт. – Волгоград, 2001. – С. 115

16. Сорос Дж. Кризис мирового капитализма: Открытое общество в опасности/ Дж. Сорос. – М.: НФ ПКО и НИТ, 1999. – 262 с.

17. Портер М. Э. Конкуренция/ М. Портер. – М.: Издательство Вильямс, 2000. – 608 с.

18. Мірошніченко, О. В. Методи оцінки конкурентоспроможності банку / О. В. Мірошніченко // Экономика Крыма. — 2009. — № 28. – С. 42–47.

19. Закон України «Про захист економічної конкуренції» [Текст] : від 11 січня 2001 року №2210-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №12. – Ст. 64.

20. Гончарук, Т. І. Управління конкурентоздатністю банку на регіональному сегменті фінансового ринку: прикладний аспект [Електронний ресурс] / Т. І. Гончарук, М. Є. Люзняк. – 2011. – 8 с. – Режим доступу:

http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5995/1/PPRBS_3.pdf.

21. Коломиец, И. В. Модели оценки конкурентоспособности банка [Электронный ресурс] / И. В. Коломиец. – Режим доступа: <http://repository.hneu.edu.ua>.

22. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>.

23. Офіційний сайт ПАТ «Ощадбанку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oschadnybank.com/ua/>.

24. Офіційний сайт ПАТ КБ «Приватбанку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://privatbank.ua/ua/>.

25. Офіційний сайт ПАТ КБ «ПУМБ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pumb.ua/ru/>.

26. Офіційний сайт ПАТ КБ «Райффайзен банку Аваль» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.aval.ua>.

27. Офіційний сайт ПАТ КБ «Укрсоцбанку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unicredit.ua>.

28. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.bank.gov.ua

29. Фінансовий портал «Мінфін» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.minfin.com.ua

30. Конкурентна позиція банку: стратегічно-інноваційний аспекти / Я. В. Коваленко, О. Й. Шевцова // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: «Економіка». - № 5(3). – 2011 р.

31. Оцінювання конкурентної позиції банківської установи у процесі стратегічного планування /О.А. Добровенко// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2013/v4/NV-2013-V4_44.pdf.
32. Кузнецова Л.В., Жердецька Л.В. Ціноутворення в банківській справі: Підручник. - Одеса: Видавництво «Атлант», 2008. - 320 с.
33. Жердецька Л.В. Вплив ринкової концентрації на процеси ціноутворення в банківському секторі України
34. Конкуренційне законодавство України: Юридичний збірник. – К., 2002. – С. 47.
35. Про Антимонопольний комітет України :закон України від 26 листопада 1993 р. № 3659-ХІІ/ Відомості Верховної Ради України. –1993. - №50.–С. 472.
36. Найт Ф. Риск, неопределенность, прибыль / Ф. Найт. – М.: Дело, 2003. – 352 с.
- 37 [Макконел К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с 14-го англ. изд. / К.Р. Макконел, С.Л. Брю. – М.: ИНФРА – М, 2002. – XXXVI, 972 с.]
- 38 Экономическая стратегия фирмы: учебное пособие / под ред. засл. деят. науки РФ, докт. экон. наук, проф. А.П. Градова. – 2-е изд. испр. и доп. – СПб.: Специальная литература, 1999. – 589 с.
- 39 Шумпетер Й.А. Капіталізм, соціалізм і демократія / Й.А. Шумпетер. – К.: Основи, 1995. – 528 с.
40. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації / За ред. Д.Лук'яненка. – К.: КНЕУ, 2001. – 538 с.
- 41 Господарський кодекс України : [офіційне видання]. – К. : Вид. дім «ІНЮ-ре», 2003. – 344 с.
- 42 Competition regulator [Electronic resource] / Wikipedia. – Regime of access : http://en.wikipedia.org/wiki/Competition_regulator.

43 Bank Merger Competitive Review – Introduction and Overview U.S. Department of Justice and the Federal Trade commission. –Regime of access : <http://www.justice.gov/atr/public/guidelines/6472.htm>

44. Кластерний аналіз банків [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://economics.lb.ua/finances/2015/09/11/315713_nbu_podelil_banki_klasteri.html

45. Беленький П., Другов О. Розвиток системи фінансових посередників в умовах посилення глобалізаційних процесів // Вісник НБУ. – 2007. – № 12. – С. 3036.

46. Березняк О., Лозняк М. Стан конкуренції між банківськими та небанківськими фінансовими установами на вітчизняному ринку фінансових послуг // Вісник УБС НБУ. – 2008. – № 1. – С. 9297.

47. Allen, F. and D. Gale (1998), Optimal financial crises, *Journal of Finance*, 53, 1245-1284pp.

48. Allen, F. and D. Gale (2004), Competition and stability, *Journal of Money, Credit and Banking*, 36(3), 453-480 pp.

49. Bagehot, G. (1873), *London Street: A description of the money market*, H.S. King, London

50. Besanko, D. and A.V. Thakor (1993), Relationship banking, deposit insurance and bank portfolio, in

51. C. Mayer and X. Vives (eds), *Capital Markets and Financial Intermediation*, Cambridge, UK: Cambridge University Press, 292-318 pp.

52. Goodfriend, M. and R. King (1988), Financial deregulation, monetary policy and central banking, *Federal Reserve Bank of Richmond Economic Review*, 74, 3-22pp.

53. Goodhart, C.A.E. (1987), Why do banks need a central bank?, *Oxford Economic Papers*, 39, 75-89pp.

54. Rochet, J.C. and J. Tirole (2002), Cooperation among competitors: The economics of credit card associations, *RAND Journal of Economics*, 33(4), 1-22pp.

55. Yanelle, M.O. (1989), The strategic analysis of intermediation, *European Economic Review*, 33, 294-301.